

Spis treści

Zamiast wstępu	13
--------------------------	----

CZĘŚĆ PIERWSZA

Przyczynek do historycznej teorii wiedzy (z powodu dwóch trylogii Henryka Sienkiewicza)

Rozdział I. O szlacheckim protorasizmie stanowym i jego	
wątpliwym związku z sarmackim mitem etnogenetycznym . . .	21
Sarmacki mit etnogenetyczny	27
Szlachecki protorasizm stanowy – przykłady	32
Wnioski	42
Rozdział II. Sarmatyzm i teoria podboju (na polskim gruncie) –	
dalsze uściślenia	44
Kilka uwag o sarmatyzmie	44
O powstaniu tzw. teorii podboju (najazdu)	46
Teoria podboju w wieku XIX	53
Rozdział III. Henryk Sienkiewicz w świetle dotychczasowych	
rozważań (szlachecki protorasizm stanowy, sarmatyzm	
i teoria podboju)	62
Sienkiewicz wobec szlacheckiego protorasizmu stanowego	
(i rasizmu klasowego) – wstępne rozpoznanie	62
Sienkiewicz a sarmatyzm	70
Sienkiewicz a dziewiętnastowieczna teoria podboju	75

Dopowiedzenie: Kilka uwag o tzw. „przełomie” w życiu i twórczości Sienkiewicza	83
Rozdział IV. Kategoria „rasy” (ze szczególnym uwzględnieniem wieku XIX i twórczości Sienkiewicza)	89
„Semantyka rasy” (w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku) według Tadeusza Budrewicza	95
Kręgi semantyczne „rasy” w twórczości Henryka Sienkiewicza – zarys ogólny	98
Rozdział V. Kryteria „rasowo-antropologiczne” i stosunek Sienkiewicza do nich.	104
Wskaźnik cefaliczny	105
Kąt(y) twarzy	108
Objętość czaszki i waga mózgowia	109
Sienkiewiczowski stosunek do kryteriów „rasowo- -antropologicznych” albo Sienkiewicz Peschlem podszyty	111
Rozdział VI. Rasizm klasowy i terminy pokrewne. Próba uporządkowania pojęć.	125
Rasizm klasowy (według Étienne’a Balibara)	126
Rasizm klasowy (według Enza Traversa)	128
Pojęcie rasizmu klasowego w polskiej nauce i debacie publicznej	129
Dehumanizacja	131
Rasizm inteligencji (według Pierre’a Bourdieu).	133
Rasizm kulturowy (według Jamesa M. Blauta)	135
Klasizm	137
Chamofobia	139
Wnioski	141
Rozdział VII. Poczet dziewiętnastowiecznych teoretyków rasizmu klasowego	142
Linia angielska	144
1) Thomas Robert Malthus	144
2) Herbert Spencer	147
Dygresja: Charles Darwin a socjaldarwinizm.	151

3) Francis Galton	154
Linia francuska	158
1) Arthur de Gobineau.	158
2) Hippolyte Taine	165
Dygresja: Tainowska <i>La Révolution, l'anarchie</i> a Sienkiewicz	168
3) Gustave Le Bon	171
Dygresja: Le Bon i „rasa” podhalańska	176
4) Georges Vacher de Lapouge	178
Linia polska? O trzech lekarzach-antropologach	184
1) Władysław Olechnowicz	185
2) Julian Talko-Hryncewicz	187
3) Leon Rutkowski	190
Wnioski	192
Dodatek: Rasizm klasowy w polskiej antropologii dwudziestolecia międzywojennego i... twórczość Sienkiewicza	194

CZĘŚĆ DRUGA

Antropologia Sienkiewiczowska

(na przykładzie dwóch trylogii)

Rozdział VIII. „Zacna to krew”. O <i>Ogniem i mieczem</i>	203
Urasowanie dychotomii „pana”/„chama”	207
Dziedziczenie cech	210
Fizjonomia.	213
Krew	218
Esencjalizowanie plebejskości.	221
Dehumanizacja	225
Boski porządek	230
Zagłoba i Bohun – dwa bratanki, dwa symulakry	234
Wnioski	244
Rozdział IX. „Przyrodzone usposobienie szlachty do wojny”? O <i>Potopie</i>	248
Lud jako (względnie pozytywne) tło dla szlachty.	249

„Wielka krew” a wygląd fizyczny i cechy osobowościowe	262
Szlachecka (nie)równość	270
Dzikość niejedno ma imię	276
Wnioski	284
Rozdział X. „[...] taka była w ówczesnych ludziach cześć dla krwi znamienitej”. O <i>Panu Wołodyjowskim</i>.	
„Popłynęła krew ze mnie, popłynęła z Dydiuka, pomieszała się i poszła jednym strumieniem w morze”.	288
„To jest wielka pani – myślał sobie – która duszę musi mieć wspaniałą!”	295
„[...] bom też nie jakowyś Scyta ani Tatarzyn, ani dzik”	299
Dwa „krwawe” zbliżenia: Azja Tuhaj-bejowicz i Zydor Luśnia	307
Wnioski	315
Rozdział XI. „Z jednej strony wykwit albo może i przekwit kultury, z drugiej strony absolutne barbarzyństwo [...]”.	
O <i>Bez dogmatu</i>	318
„Rasa przeżyta”	321
„Zwierzęce potrzeby, apetyty, namiętności”	326
„Pośrednie ogniwa”, czyli szlachcic mieszczańinem	329
Na granicach „trójpodziału”.	331
„Rasowość” a piękno fizyczne.	336
Poglądy społeczne Płoszowskiego a poglądy Sienkiewicza, czyli wnioski z lektury <i>Bez dogmatu</i>	341
Rozdział XII. „[...] bo się w niej odezwał instynkt całych pokoleń”. O <i>Rodzinie Połanieckich</i>	
Pojęcie „rasy”	349
Wygląd fizyczny	352
Duchowe (?) parweniuszostwo	355
Instynkty klasowe	365
Aryjskość	371
Dwie drogi Sienkiewicza, czyli wnioski z lektury <i>Rodziny Połanieckich</i> (z nieustającym odwołaniem do <i>Bez dogmatu</i> i wcześniejszych utworów współczesnych).	378

Rozdział XIII. „Zatem czysta chłopska krew?”. O <i>Wirach</i>	383
„Rasowość” a anatomia	386
„Rasa”, krew i dziedziczne instynkty	392
Hanka – „nobilitacja polskiego chłopa” czy „ponure wnioski”?	397
Socjalizm w fizjonomiczno-biologicznym sosie	402
W wirach sprzeczności, czyli podsumowanie	410
Zamiast zakończenia: wstęp do dalszych badań?	414
Podziękowania	426
Nota edytorsko-bibliograficzna	428
Bibliografia	430
Summary	471
Indeks osób	475